

HERMAN HESE

Samovolja
predstavlja zadovoljstvo

Prevod s nemačkog
Jasmina Burojević

Beograd
2012
DERETA

Samovolja predstavlja zadovoljstvo

Ne postoji ni za koga drugačiji put za razvoj i ispunjenost osim savršene predstave sopstvenog bića. „Budi ono što jesi“ idealan je zakon, i za mlade ljude ne postoji drugi put koji vodi do istine i razvitka.

Pošto je taj put otežan mnogim moralnim i drugim preprekama, i pošto svet radije želi da budemo prilagođeni i slabi nego samovoljni, za svakog čoveka koji je individualiziran iznad proseka nastaje životna borba. Tada svako mora za sebe samog da odluči, prema sopstvenim snagama i potrebama, koliko će se podrediti konvenciji ili koliko će joj prkositi. Tu gde on odbaci konvencije i zahteve porodice, države i zajednice, mora znati da se to događa na sopstvenu opasnost. Ne postoji objektivna mera koliko je opasnosti neko sposoban da prihvati. Svako prekoračenje sopstvene mere čovek mora da ispašta i ne može se nekažnjeno ići dalje ni u samovolji, a ni u prilagođavanju.

Ne treba da pitate „Da li su moj način i moj odnos prema životu pravilni?“ – jer ne postoji odgovor na to pitanje; svaki način je podjednako dobar, on je jedan deo života. Mnogo više treba da pitate: „Pošto sam takav, pošto imam ove potrebe i probleme u sebi, koje naizgled drugi nemaju – šta moram da uradim da bih ipak podneo život i stvorio nešto što je moguće lepše od njega?“. I od-

govor na to pitanje, ukoliko zaista budete slušali unutrašnji glas, biće otprilike ovakav: „Pošto si takav, ne treba drugima zbog toga što su drugačiji ni da zavidiš, a ni da ih prezireš, i ne treba da pitaš da li je tvoja suština „ispravna“, već da prihvatiš svoju dušu i nje-ne potrebe kao što prihvataš svoje telo, svoje ime, svoje poreklo i tako dalje: kao nešto što ti je dato, kao nešto od čega ne možeš da pobegneš, čemu treba reći Da i što treba da podržavaš čak i ako je čitav svet protiv toga.“

Ne znam ništa više o tome. Nije mi poznata nijedna mudrost koja mi može olakšati život. Život nikada nije lak, ali uopšte ne treba da pitamo da li je lak ili nije. Možemo biti ili razočarani životom, to je svakome omogućeno, ili možemo učiniti ono što rade naizgled zdravi i sposobni, oni koji naizgled nemaju probleme i koji naizgled nemaju dušu: moramo pokušati da prihvatimo svoju prirodu kao jedinu ispravnu, da svojoj duši damo sva prava.

Ja dajem savete, pa ipak, ne verujem u njihovu vrednost. Prihvatićete ono što vam vaša priroda dozvoljava, ni manje ni više. Ne možemo promeniti sebe. Ali, sve smo jači što više priznajemo život, što smo više saglasni u svojoj unutrašnjosti sa onim što nam se događa u spoljašnjosti.

Kao što je „spoznaja“, odnosno buđenje duha, u Bibliji prikazana kao greh (predstavljena kao zmija u Raju), tako se i proces nastanka čoveka – individuacija, borba pojedinca sa sobom, dok postaje ličnost izdvajajući se iz mase – uvek sa stanovišta morala posmatra sa nepoverenjem. Tako se posmatraju i nesuglasice između mladih i porodice, nesuglasice između oca i sina – nešto što je prirodno i prastaro, pa ipak, svaki otac oseća to iznova kao nečuvenu neposlušnost. I tako mi izgleda da tog Kaina, tog često pominjanog zločinca, prvog ubicu, treba shvatiti kao nekoga ko je sasvim suprotan Prometeju, koji je zbog hladnokrvnosti i nepromišljenosti kažnjen kao neko ko je prekršio zakone duha i slobode.

Uopšte ne brinem o tome da li taj stav mogu da potvrde teolozi, ili da li to odobravaju i potvrđuju nepoznati autori Mojsijevih knjiga. Mitovi iz Biblije, kao i svi drugi mitovi čovečanstva, za nas su beznačajni sve dok mi lično ne budemo mogli da ih protumačimo sebi samima i ovom našem vremenu. Kada to budemo mogli da uradimo, oni će nam biti veoma dragoceni.

Dečja duša

Povremeno postupamo ovako ili onako, idemo tamo-amoo, i sve je to lako, neopterećeno i istovremeno neobavezno, tako da bi naizgled moglo da bude i drugačije. A nekada, tokom nekih drugih časova, ne može biti drugačije, ništa nije neobavezno i ništa nije lako i svaki udah naših pluća određen je silom i teškom sudbinom.

Dela našeg života koja mi nazivamo dobrim delima i o kojima sa lakoćom pričamo skoro su sva ona dela koja činimo na „lak“ način, i mi ih lako zaboravljamo. Neka druga dela, o kojima govorimo sa naporom, nikada ne zaboravljamo, i ona su mnogo više naša nego neka druga, a njihove senke prekrivaju dugo sve dane našeg života.

Očinska kuća, velika i svetla na svetloj strani ulice, u koju se ulazi kroz visoka vrata, odmah u kuhinju, zahvaćenu polumrakom i vlažnim vazduhom. Visok, sumorni hol koji tmurno ćuti, pod od crvenog kamena koji vodi pored stepeništa, ćiji se početak nalazi duboko u pozadini, u polutami. Hiljadu puta ulazio sam kroz ta vrata i nikada nisam pazio na vrata i pod, na ploćice i na stepenište: uvek je to bio prelazak u jedan drugi svet, u „naš“ svet. Taj hol je mirisao na kamen, bio je tmuran i visok, iza toga je stepenište vodilo u tamnu kuhinju do svetlosti i svetlog spokojstva. Ali uvek je tome prethodio najpre taj hol i taj polumrak: polumrak koji je poticao pomalo od oca, pomalo od ćasti i dostojanstva, pomalo

od kazne i loše savesti. Hiljadu puta išao sam tuda smejući se. Međutim, povremeno sam ulazio unutra i odmah bih bio pritisnut i nekako manji, osećao bih strah i brzo bih tražio ono stepenište koje oslobađa.

Kada sam imao jedanaest godina, došao sam jednog dana kući iz škole. Bio je to jedan od onih dana tokom kojih sudbina vreba iz ćoškova, kada nešto može lako da se dogodi. Tokom takvih dana svaki nered i svaki poremećaj u našoj sopstvenoj duši ogledaju se u našoj okolini i nagrđuju je. Nemir i strah pritiskaju naše srce, a mi tražimo i nalazimo uzroke van nas, uočavamo da je svet loše uređen i svuda nailazimo na prepreke.

Slično je bilo i tog dana. Od ranog jutra pritiskalo me je – ko bi znao odakle? možda iz noćnih snova – osećanje loše savesti, iako ništa loše nisam uradio. Lice mog oca imalo je tog jutra bolan i prekoravajući izraz, jutarnje mleko bilo je mlako i slabo. U školi nisam zapao u nevolje, ali sve mi je izgledalo neutješno, mrtvo i obeshrabrujuće i sjedinilo se sa poznatim, lošim osećanjem koje se nalazilo u meni, osećanjem nemoći i razočaranja koje nam govori da je vreme beskrajno, da ćemo ostati zauvek, zauvek mali i bespomoćni u toj glupoj školi godinama dugo, i da je čitav život besmislen i odvratn.

Takođe sam se danas naljutio i na mog jednog jedinog prijatelja. Nedavno sam se sprijateljio sa Oskarom Veberom, sinom vozača lokomotive, a da nisam tačno znao šta me je vuklo ka njemu. On se odskoro hvalio time da njegov otac zarađuje sedam maraka na dan, a ja sam na to uzvratio da moj otac zarađuje četrnaest. Pošto je njemu to imponovalo, i nije učinio nikakav prigovor, to je bio početak te stvari. Nekoliko dana kasnije sklopio sam sa Veberom jedan savez, pri čemu smo imali zajedničku štednu kasicu i od tog novca trebalo je kasnije da kupimo jedan pištolj. Taj pištolj nalazio se u izlogu jedne trgovine i bio je to masivni komad oružja koji je

imao dve sivkaste čelične cevi. A Veber mi je izračunao da je potrebno samo jedno određeno vreme štedeti pravilno i tada je moguće kupiti ga. Novca uvek ima, on dobija često deset pfeniga za izlazak, ili za neku drugu priliku, a povremeno i na ulici može da se nađe novac, ili neke druge stvari koje imaju novčanu vrednost, poput potkovica, olova i drugih stvari, što se lako i dobro može preprodati. On je odmah uložio jednu desetnicu u našu kasu i to me je ubedilo da je čitav naš plan moguć i ostvarljiv.

Kada sam tog podneva ušao na naša kućna vrata, u susret mi je krenuo hladan vazduh tamne opomene koja je podsećala na hiljadu neprijatnih i omraženih stvari, dok su moje misli bile zaočupljene Oskarom Veberom. Osećao sam da ga ne volim iako mi je njegovo dobrodušno lice, koje je podsećalo na neku pralju, bilo simpatično. Ono što me je privlačilo ka njemu nije bila njegova ličnost, već nešto drugo, mogao bih reći, njegov položaj – bilo je to nešto što je on delio sa skoro svim dečacima koji su bili poput njega i koji su delili njegovo poreklo. Bila je to određena umetnost bezobraznog života, neka debela koža nasuprot opasnosti i obeshrabrenja, određena intimna veza sa životom, sa novcem, prodavnicama i zanatskim radnjama, sa robom i cenama, sa kuhinjom i rubljem i tome slično. Takve dečake, poput Vebera, kao da ne bole udarci u školi, oni su srodni i u prijateljskim odnosima sa slugama, sa mašinovođama i fabričkim devojkama, oni su drugačiji i sigurniji u ovom svetu nego ja; oni su istovremeno bili odrasli, znali su koliko njihov otac dnevno zarađuje, oni su bez sumnje znali i mnogo toga drugog gde sam ja bio neiskusni. Oni su se smejali izrekama i vicevima koje ja nisam razumeo. I uopšte, oni su znali da se smeju na onaj način koji je meni bio stran, na neki prljav i grub, odrastao i „muški“ način. Nije ništa pomagalo to što je neko bio pametniji, što je bio bolje obučeni, bolje očešljan i čist. Nasuprot tome, upravo te razlike išle su njima u prilog. U tom „svetu“, u

tom prividnom svetlu i tom prividu avanture, dečaci poput Vebera izgledali su mi kao da nemaju nikakvih poteškoća, dok je meni taj „svet“ izgledao kao da je zaključan i kao da je morao da bude osvojen mučnim i beskrajnim odrastanjem, sedenjem u školi, ispitima i vaspitanjem. Naravno da su takvi dečaci nalazili potkovice, novac, komade olova na ulici, dobijali nagradu za nabavke, dobijali su poklone i pozajmice na svaki način u prodavnicama.

Osećao sam neku tamnu slutnju da moje prijateljstvo prema Veberu i njegovoj štednoj kasici nije ništa drugo osim divlje čežnje ka onom „svetu“. U Veberu nije bilo ništa drugo za mene što bih mogao voleti, osim njegove velike tajne, na osnovu koje je on bio bliži odraslima nego što sam to bio ja. On je živeo u jednom grubljem, ogoljenom svetu preko koga nije bio veo, dok sam ja živeo u svetu svojih snova i želja. I ja sam osećao da će me on razočarati, da mi neće uspeti da mu otmem njegovu tajnu i taj magični ključ za život.

Upravo me je napustio, a ja sam znao da odlazi kući mirno zviždući, zadovoljan, nikakvom čežnjom i nikakvom slutnjom opterećen. Kada susretne služavke i fabričke radnike i kada vidi njihov zagonetni, možda divni, možda zločinački život, to za njega nije nikakva zagonetka i nikakva ogromna tajna, to za njega ne predstavlja opasnost, nije to njemu ništa divlje i ništa uzbudljivo, već se podrazumeva, poznato je i svojstveno njemu kao što je patki svojstvena voda. To je bilo tako. Ja sam, nasuprot tome, uvek napolju, sam i nesiguran, pun slutnje, ali bez sigurnosti.

I uopšte, život je tog dana imao ukus beznađa, taj dan je imao nešto u sebi što budi osećaj da je ponedeljak, iako je bila subota; on je mirisao na ponedeljak, tri puta toliko dugačak i tri puta više pust nego svi drugi dani. Život je bio proklet i odvratn, bio je varljiv i grozan. Odrasli su se ponašali kao da je svet savršen i kao da su oni sami polubogovi, dok smo mi dečaci bili ništa drugo osim ot-

padaka i šljama. Ti učitelji! Osećali smo težnju i častoljublje u sebi, prihvatili smo čestite i strastvene podsticaje, samo da bismo učili nepravilnosti u grčkoj gramatici ili održavali čistom svoju garderobu, da bismo bili poslušni prema roditeljima ili ćuteći i junački podnosili sve bolove i sva obeshrabrenja – da, uvek se iznova čovek uzdizao, vatreno i pobožno, da bi posvetio sebe Bogu i da bi išao idealnim, čistim, plemenitim putevima ka visinama, da bi se uvežbavao u vrlini, da bi mirno trpeo zlo, da bi drugima pomagao – ah, a uvek iznova ostajao je podsticaj, ostajao je pokušaj i brzi beg! Uvek se iznova posle nekih dana, o, čak i posle nekih časova, događalo nešto što nije smelo da se dogodi, nešto jadno, sramotno i žalosno. Uvek je iznova čovek iz središta najprkosnijih i najplemenitijih odluka i zaveta iznenada padao neizbežno nazad u greh i ništavnost, u svakidašnjicu i u ono što je neuobičajeno. Zbog čega je to tako da čovek duboko u srcu prepoznaje i oseća svu onu lepotu i ispravnost dobrih odluka, dok čitav život (uključujući i odrastanje) stalno i uvek iznova miriše na ono što je uobičajeno, i svuda je to uređeno tako da ono što je otrcano i zlo trijumfuje? Kako je to moglo biti da se čovek ujutro u krevetu na kolenima ili uveče pred upaljenim svećama svetom zakletvom obavezuje prema dobru i prema svetlosti, priziva Boga i prekida svako neprijateljstvo zauvek – a da potom, možda samo nekoliko časova kasnije, može tu istu svetu zakletvu i tu odluku na najbedniji način izdati, nebitno da li putem saglasnosti sa nekim sablažnjivim podsmehom, ili slušajući neki glupi školski vic? Zbog čega je to bilo tako? Da li je drugima bilo drugačije? Da li su heroji, da li su Rimljani i Grci, vitezovi, prvi hrišćani – svi ti drugi ljudi – bili kao i ja, da li su bili bolji, savršeniji, bez loših nagona, snabdeveni nekim drugim organom koji meni nedostaje, koji ih je sprečavao da uvek iznova padaju sa neba u ono što je svakidašnje, da padaju iz onoga što je uzvišeno u ono što je nepotpuno i bedno? Da li je smrtni greh

svakog heroja i svakog svetitelja nepoznat? Da li je ono što je sve-
to i plemenito moguće samo malobrojnima, samo retkima, samo
izabranima? Ali zbog čega je meni, ukoliko nisam bio izabran, ipak
bio urođen taj nagon ka lepom i plemenitom, ta divlja čežnja ka
čistoti, ka dobroti, ka vrlini? Zar to nije bilo zbog podsmeha? Po-
stoji li to u božjem svetu da jedan čovek, jedan dečak, istovremeno
u sebi ima sve visoke i sve zle nagone, i da mora da pati i očajava,
tek tako, kao neka nesrećna i neobična figura, zbog Boga koji sve
to posmatra i kome sve to predstavlja zadovoljstvo? Postoji li to?
Zar nije u tom slučaju čitav svet đavolski podsmeh, i zar ga u tom
slučaju ne treba pljunuti? Zar Bog tada nije neko čudovište, neki
ludak, neki glupi, odvratni ludak? Ah, dok sam se borio sa otpo-
rom protiv tih pomisli, već me je moje nespokojno srce kaznilo
drhtanjem za tu uvredu!

Jasno vidim, posle trideset godina, ovo stepenište ispred se-
be, sa visokim, slepim prozorima koji su nasuprot susedove kuće
i koji daju tako malo svetlosti, sa izribanim belim stepeništem i
glatkim drvenim gelenderima, koji su bili ispolirani mojim mno-
gobrojnim vožnjama po njima! Ma koliko je od mene udaljeno
detinjstvo, ma koliko mi je ono neshvatljivo i bajkovito u celosti,
ipak se tačno sećam svega onoga što je tada u središtu moje sre-
će u meni izazivalo patnju i sumnju. Sva ta osećanja bila su tada
u dečjem srcu ista ona koja su uvek i ostala: sumnja u sopstvenu
vrednost, kolebanja između vrednovanja sebe i obeshrabenosti,
kolebanja između onih od sveta prezrenih ideala i uobičajene čul-
nosti – i kao i tada, uvek sam stotinu puta i kasnije u tim crtama
svog bića sagledavao na trenutak čas bolest, čas prednost. Tokom
vremena poverovao sam da je Bog želeo da me vodi na tom mu-
kotrpnom putu usamljenosti i udubljanja, a u neko drugo vre-
me u svemu tome nisam mogao da otkrijem ništa osim znaka

karakterne slabosti, osim neuroze, koju hiljade njih naporno sa sobom nose kroz život.

Ukoliko sva ta osećanja i njihovu mučnu protivrečnost želim da svedem na jedno osnovno osećanje, i ukoliko treba da ih nazovem jednim imenom, ne mogu da pronađem drugu reč osim reči strah. Bio je to strah, strah i nesigurnost, to sam osećao tokom tih časova svoje dečje sreće: strah od kazne, strah od sopstvene savesti, strah od pobuda u mojoj duši, za koje sam smatrao da su zabranjene i zločinačke.

I u tom trenutku o kome govorim pojavio se ponovo u meni taj osećaj straha dok sam se približavao sve svetlijem stepeništu. Počelo je tištenjem u donjem delu tela, tištenjem koje se podizalo do grla i tu je postalo gušenje ili mučnina. U isto vreme osećao sam, a to osećam i sada, mučnu dosadu, nepoverenje prema svakom posmatraču, želju da budem sam i da se sakrijem.

Sa tim mučnim i prokletim osećanjem, pravim zločinačkim osećanjem, ušao sam u predsoblje i u dnevnu sobu. Osećao sam: danas je đavo na delu, nešto će se dogoditi. Osećao sam sve to beznađežno pasivno, kao što barometar oseća promenu pritiska. Ah, ponovo je prisutno ono neizrecivo! Demon juri kućom, praroditeljski greh razjeda srce, ogroman i nevidljiv iza svakog zida stoji duh, stoji otac i sudija.

Još uvek ništa nisam znao, sve je još uvek bilo slutnja, predosećanje, nemir koji nagriza. U takvom položaju bilo je najbolje da se čovek razboli, da povрати i legne u krevet. U tom slučaju povremeno je prolazilo bez štete, došle bi majka ili sestra, dobio bih čaj i osetio da sam okružen brigom onih koji me vole; mogao bih plakati ili spavati, da bih kasnije mogao zdrav i radostan da se probudim u potpuno izmenjenom i svetlom svetu.

Moja majka nije bila u dnevnoj sobi, a u kuhinji je bila samo posluga. Odlučio sam da odem kod oca, u njegovu radnu sobu do

koje su vodile uske stepenice. Iako sam osećao strah od njega, ipak je povremeno bilo dobro obratiti mu se, tada kada je trebalo moliti za oprostaj. Kod majke je bilo jednostavnije i lakše pronaći utehu; ali kod oca je uteha bila dragocenija, on je označavao mir ispravne savesti, predstavljao je pomirenje i novi savez sa dobrim silama. Posle loših nastupa, ispitivanja, ispovesti i kazni, izlazio sam često iz očeve sobe dobar i čist, kažnjen i sa opomenom, ali sa novim odlukama, ojačan savezom sa njim koji je moćan protiv onog neprijateljskog zla. Odlučio sam da potražim oca i da mu kažem ono što me je mučilo.

I tako sam se popeo uz to malo stepenište koje je vodilo do radne sobe. To malo stepenište, na kojem su bile tapete koje su imale svoj sopstveni miris i suvi zvuk lakog drveta, bilo je mnogo više nego značajan put u kući, stepenište su bila vrata sudbine; kroz to stepenište vodilo me je mnogo važnih događaja, hiljadu sam puta na njima osetio strah i muke savesti, mnogo puta osećao sam prkos i bes, i neretko sam doživeo izbavljenje i novu sigurnost. Dole u našem stanu bili su majka i deca, tamo je vladao duh bezazlenosti; ovde gore vladao je duh i moć, ovde su bili sud i hram i „očevo carstvo“.

Pomalo nespokojno, kao i uvek, pritisnuo sam staru kvaku i otvorio vrata. Osetio sam dobro poznati miris očeve radne sobe: miris knjiga i mastila bio je razređen plavičastim vazduhom poluotvorenog prozora, bele, čiste zavese, pomalo izgubljena nit mirisa kolonjske vode i na radnom stolu jedna jabuka. Ali u sobi nije bilo nikoga.

Sa određenim osećanjem razočaranja i uz poluuzdah ušao sam unutra. Prigušio sam svoj korak hodajući na prstima, upravo tako kako smo gore morali da hodamo povremeno kada je otac spavao ili imao glavobolje. I tek što sam postao svestan tog svog tihog hoda, srce je počelo ubrzano da mi lupa i iznova sam osetio pritisak

u telu usled straha i stezanje grla. Išao sam dalje pun straha, korak po korak, i odjednom više nisam bio bezazleni posetilac i molilac, već nametljivac. Više puta sam se potajno u očevom odsustvu ušunjao u njegove dve sobe, osluškivao sam i istraživao njegovo tajno carstvo i dva puta sam nešto i ukrao odatle.

Tada sam otišao tiho do spavaće sobe. Tu se nalazio očev gvozdeni krevet, pored njega su bile očeve sobne papuče, jedna džepna maramica ležala je na noćnom stočiću. Udisao sam očev vazduh u toj hladnoj, svetloj sobi i njegova slika jasno mi je iskrsla pred očima, strahopoštovanje i otpor borili su se u mom opterećenom srcu. Na trenutak sam ga mrzeo i sećao sam ga se sa besom i zloradošću, sećao sam se kako on povremeno, kada ima glavobolje, leži mirno na svom niskom krevetu veoma dugo, sa mokrom maramicom preko čela, povremeno uzdišući. Naslućivao sam da i on, taj silnik, nije imao lak život, i da njemu poštovanom nisu nepoznate sumnje u sebe samog i strahovanja. Već je skoro moja neobična mržnja bila iščezla, usledilo je saosećanje i ganutost. Ali u međuvremenu sam istrkao jednu fioku iz komode. Tu se nalazilo složeno rublje i jedna flaša kolonjske vode koju je on voleo; želeo sam da pomirišem, ali flašica je bila neotvorena, čvrsto zatvorena, i ja sam je vratio nazad. Pored toga našao sam jednu malu okruglu teglicu sa bombonicama koje su imale ukus sladića i jednu sam stavio u usta. Osetio sam određeno razočaranje i otrežnjenje, pa ipak sam u isto vreme bio radostan što ništa više nisam pronašao i što ništa više nisam uzeo.

Već napuštajući sobu i odustajući, pogledao sam u drugu fioku, uz osećanje olakšanja i sa odlukom da kasnije vratim na mesto ta dva ukradena čelična pera. Možda je pokajanje moguće, možda je moguće ponovno ispravljanje i izbavljenje. Možda je Božja ruka, koja je iznad mene, jača od svih drugih pokušaja...

Tada sam ugledao nešto u procepu tek otvorene fioke. Ah, da su tu bile čarape ili košulje ili stare novine! Ali, to je bio samo jedan pokušaj i za sekundu su se vratili tek prognani grč i prokleti strah, moje ruke su drhtale, a srce mi je ubrzano kucalo. Ugledao sam kako u jednoj od like ispletеноj indijskoj ili nekoj drugoj posudi nešto leži, nešto iznenađujuće, nešto primamljivo. Ugledao sam jedan venac od belih, šećerom zaslađenih suvih smokava.

Uzeo sam ih u ruke, bile su zadivljujuće teške. Potom sam izvukao dve-tri smokve, jednu sam stavio u usta, dok sam ostale strpao u džep. No, ipak sav strah i sva ta avantura nisu bili besmisleni. Odavde više nisam mogao poneti sa sobom utehu, nisam mogao poneti sa sobom izbavljenje, pa ipak, nisam želeo da odem potpuno prazan. Izvukao sam još tri-četiri smokve iz tog venca, koji usled toga nije postao lakši, i kada su moji džepovi bili puni, a sa venca nestalo više od polovine smokava, sredio sam preostale smokve malo labavije, tako da je izgledalo da nedostaje manje njih. Tada sam usled iznenadnog užasa zatvorio fioku i pobegao odatle, trčeći kroz obe sobe, preko stepeništa u svoju sobicu, gde sam zastao, naslanjajući se na svoj pult, drhtavih kolena, boreći se za vazduh.

Uskoro potom oglasilo se naše zvono za ručak. Prazne glave, ispunjen razočaranjem i odvratnošću, popunio sam svoju policu za knjige smokvama, sakrio ih iza knjiga i otišao za sto. Ispred dnevne sobe primetio sam da su moje ruke lepljive. Oprao sam ih u kuhinji. U trpezariji su već svi bili za stolom. Brzo sam rekao „dobar dan“, otac je izgovorio molitvu, a ja sam se nadvio nad svojom supom. Nisam bio gladan, svaki gutljaj mi je predstavljao napor. Pored mene su sedele moje sestre, preko puta su bili roditelji, svi svetli i veseli i poštovani, a među njima je bio bedni zločinac, usamljen i nedostojan, plašeći se svakog ljubaznog osmeha i osećajući ukus